

duktion. Bogen er redigeret og rummer bidrag af Susanna Neimann, der er programredaktør på Statens Filmcentral. "En støj i øjet" hedder den.

Titlen er uhyre velvalgt. Dels fanger den videokunstens rolle, som opfører sig mod de trivielle TV-konventioner; dels rummer den også den ambivalens, mange - der beskæftiger sig med video - har overfor mediet. Man kan jo ligeså godt indrømme det: Man bruger video, fordi det er billigt og nemt at manipulere. Ikke for billedkvalitetens skyld. I forhold til bare 16mm film er videobilleder inferiøre. Opløsningen er ringe og man betragter 3. eller 4. generations kopier, der er fyldt med støj. Enhver, der har forsøgt at se videokunst 3-4 timer i løbet af en dag, ved hvordan det virker. Man bliver nærmest hjernedød.

Bogens artikler falder groft sagt i 2 dele: Der er de teoretiske og historiske oversigtsartikler om videomediet, og de er uden undtagelse gode. I den anden afdeling er det kunstnere, der leverer bidrag af meget forskellig karakter. Her falder tingene mere tilfældigt ud.

Bogen indledes og afsluttes af Susanna Neimann, der gør sig nogle interessante betragtninger over videomediets egenskaber og den nye tendens, at nogle videokunstnere forsøger at samarbejde med TV-stationer. Per Aage Brandts bidrag hedder "Magnetoskopi - en hyldest" og rummer semiotiske refleksioner over mediet og videokulturen. Erik Thygesen skriver dels om de glade dage i 60'erne med 8- og 16mm film og ABCinema, der jo var det første åbne filmværksted i Danmark. Samtidig trækker han linjen op til dagens videoværksteder og giver et behjertet forsvar for værkstedernes berettigelse. Peter Andersen gennemgår og rubricerer de eksisterende værksteder og lufter samtidig sin vision om en overbygning i form af "amtsværksteder".

"En støj i øjet" rummer også tilløb til analyser af enkelte videoproduktioner. Ihvertfald har Vibeke Vogel en grundig gennemgang af Kliers "Hotel Tapes" og Sanborns "Visual Shuffle", og Susanna Neimann skriver indgående om Ane Mette Ruges "Cast" og Vibeke Vogels "Elastic Party".

Blandt de "kunstneriske" bidrag er der f.eks. Per Højholt, der i sin sædvanlige stil leverer nogle fornuftige og fornøjelige betragtninger over mediet. Peter Hesseldahl tager livtag med teknologien og beskriver de gængse videoeffekter, samt et praktisk eksempel på en teknisk opstilling med feedback og keying. Michael Kvium har en herligt og "hæslig" storyboard fra videoen "Grød", og Lars Johansson bidrager med nogle interessante dagbogsoptegninger fra filmen "Anholt - stedet, rejsen". Derimod har jeg svært ved at se, hvordan Niels Lomholts og Peter Laugesens bidrag kan åbne for forståelsen af noget. For at formulere det pænt virker de meget indforståede eller yderst private.

Det er en behagelig oplevelse at blade i bogen. Illustrationerne er mange og virker velvalgte og typografien pæn og læsevenlig. Lay-outeren fortjener også et par stjerner for det afvekslende og fine resultat.

Der er såvel inkluderet en adressefortegnelse over danske videoværksteder som en litteraturliste i bogen. Desværre er udstillingskataloget *Videokunst in Deutschland 1963-82*, (Stuttgart 1982), som Torben Søborg henviser til, gledet ud. Det er lidt synd, for det er faktisk en væsentlig bog.

Men alt i alt er "En støj i øjet" en glimrende og indbydende introduktion til videokunsten og den aktuelle danske videoscene. Og for personer, der interesserer sig for og beskæftiger sig med billedmedier er den ikke til at komme udenom.

Billedteori. Papirer om faglig formidling nr. 20/89: *Bruno Ingemann*, Kommunikationsuddannelsen, RUC, 384 s., Kr. 80,- via Kommunikationsuddannelsen, RUC. Tlf. 46757711.

Anmeldt af: Jens Toft, adjunkt ved Institut for Kunsthistorie, Københavns Universitet.

BILLEDTEORI er vist noget ikke før set, et forsøg på en samlet fremstilling af hovedparten af de billedteorier, der har spillet en central rolle i den danske forskning og debat i de sidste godt tyve år.

Nogle mangler dog. Ingemann nævner selv psykoanalyse, socialisations- og offentlighedsteori, hvortil man kunne føje udsigelsesteori, nyere semiotik, feministisk film- og billedteori samt mere "klassiske" teori-dannelser inden for filmvidenskab og kunsthistorie.

At dette er et problem, vil jeg vende tilbage til. Først skal det nævnes, hvad vi faktisk får: en introduktion til den klassiske billedsemiologi (Barthes og Eco) samt i den forbindelse til Nelson Goodman og Erwin Panofsky (men ekstremt summarisk og uden fornemmelse for, hvad dennes ikonografiske teori formår i den sammenhæng, den hører til i, kunsthistorien); John Bergers teori om fotografiet (måske det bedste i bogen); pragmatiske teorier om billedet som sproghandling (Pateman og Kjærup); Susan Sontag om fotografiet; filmsemiologien (Christian Metz - men så kortfattet og sjustet at det havde været bedre at lade helt være); teorier om billedfortællinger (Sven Lidman, Arthur Rothstein; Peter Larsen om rock-video; J.L. Swiners); receptionsteori (Jauss, Iser, Eco, Ralf Pittelkow, Klaus Bruhn Jensen, Tove Arendth Rasmussen, Barthes og Bent Fausing).

Altså, ikke så lidt. Og på de områder, hvor der ikke er udviklet nogen særlig avanceret videnskabelig teori, inddrager Ingemann forskellige reflekterende praktikere, hvilket er interessant både i en teoretisk sammenhæng og i den sammenhæng, hvor bogen vel især er tænkt at skulle bruges: i kommunikationsuddannelser, hvor der arbejdes overvejende praktisk med billeder og billedkommunikation, og hvor det vil være hensigtsmæssigt med en teoretisk baggrund for og refleksion over det, man laver.

Bogens adressat er dog ikke klart og eksplicit defineret, højst indirekte i kraft af afsenderen (RUC's medieuddannelse). Ligeledes forekommer bogens titel, BILLEDTEORI, mig en smule tvetydig og misvisende. For det første handler bogen, som det også

siges i forordet, kun om de "kommunikerende" dvs. massekommunikationens, billeder. For det andet er bogens forhold til de omtalte billedteorier pædagogisk og refererende, ikke selv teoretisk reflekterende. Den burde derfor snarere have heddet BILLEDTEORIER, idet der ikke gøres noget forsøg på at skabe syntese eller sammentænkning i forhold til de forskellige teorier. Disse fremstilles næsten som perler på en snor, med meget lidt indbyrdes forbindelse, bortset fra at de handler om forskellige aspekter af den totalitet, der hedder massekommunikationens billeder i alle deres aspekter. Dette er dog som pædagogisk strategi forsvarligt og ansvarligt, idet det i denne sammenhæng gælder om i videst muligt omfang at lade de refererede forfattere "tale selv".

Det gør de naturligvis ikke alligevel. Der er altid tale om et valg mht. hvad, man vil fremhæve hos de forskellige forfattere, hvordan man vil tolke og fremstille svære eller lidt "dunkle" problemstillinger og formuleringer. Og her har Ingemann, i hvert fald i forhold til semiologien, en tendens til at springe over, hvor gærdet er lavest, hvilket for mig at se hænger sammen med, at hans referenceramme udelukkende er massekommunikation, mens han synes uvidende om nyere filmsemiotik og kunsthistorisk semiotik.

Man kunne måske tro, at det ikke betød noget, når nu emnet er klart defineret som massekommunikationens billeder. Men det gør det alligevel. For nok har disse billeder deres karakteristika, også semiotisk, i forhold til andre typer billeder, således at filmsemiotik og kunsthistorisk semiotik også vil fortælle meget om massekommunikationens billeder, ikke så meget om deres "specificitet" som om det de har til fælles med disse billeder, de fundamentale billedsemiotiske processer. Det vidste Roland Barthes, og det ved Umberto Eco. Men det ved Bruno Ingemann tilsyneladende ikke, og derfor bliver hans fremstilling af disse tendentiøs og noget af en maltraktering.

Lad os se på behandlingen af Barthes først, idet jeg dog må tilføje, at hele fremstillingen af denne ikke er så håbløs, som det efterfølgende måske vil give indtryk af. Men det

første overgreb mod Barthes består i at splitte ham op i to: forfatteren til *Billedets retorik* og *Mytologier* (som er "semiolog") og forfatteren til *Det lyse hammer* (som er "subjektiv" og "antisemiolog"). Naturligvis vil jeg ikke benægte, at der er forskel mellem de to første værker og det sidste, at især deres "erkendelsesinteresse" ikke er helt den samme. Men hvordan kan man overse, at Barthes' fotografiske denotationsbegreb i *Billedets retorik* ("et meningsfravær, der er fyldt med alle meninger", "det forståeliges første grad (...), men dette forståelige forbliver ikkerealiseret på grund af selve dets fattigdom" osv. med lignende søgende formuleringer) er et forsøg på at indkredse den centrale semiotiske forudsætning for punktum-effekten og den "3. mening", altså fotografi- og film-specifikke manifestationer af "la signifiante", "betydningen for så vidt den produceres sanseligt"? Ja, det kan man åbenbart overse, når man lader sig provokere af Barthes' formulering om en kodeløs meddelelse, men "glemmer" hans komplekse og gensidige bestemmelse af forholdet mellem denotation og konnotation: at denotationen på den ene side er en forudsætning for konnotationen, men samtidig bestemmes som det, der er tilbage, "når man (mentalt) sletter alle konnotationstegnene". Når man anskuer betydningsdannelsen som et produkt og ikke som en proces, hvilket sidste Barthes gør, og hvad man radikalt tvinges til, når man betragter billedkunsten (jvf. her den kunsthistoriske semiotik hos f.eks. Louis Marin, Jean-Louis Schefer, Norman Bryson m.fl.).

En lignende maltraktering udsættes Eco for, hvilket måske til dels kan undskyldes med, at Ingemann tilsyneladende kun har læst ham i den håbløse svenske oversættelse, hvor næsten alt er misforstået og fejlversat. Også her kunne en Louis Marin, samt den senere Eco i *A Theory of Semiotics*, have været til hjælp og forhindret Ingemann i at falde i den fælde at tro, at Eco skulle "genindføre" teorien om den dobbelte artikulation i forhold til "billedsproget". Ganske vist kan Ecos formuleringer om den ikoniske kodes figurer, tegn og semer overfladisk minde om denne teori, men da han

samtidig understreger, at det ofte er semet, der overhovedet konstituerer tegnet som tegn, snarere end at det er bygget op af tegn, er vi et helt andet sted henne. Ikke i en teori om tegnsystemer (som i teorien om den dobbelte artikulation), men i en teori om tegnproduktion, om "signifiante", således at Eco, ret forstået, kunne have hjulpet til at forstå og belyse Barthes' denotationsbegreb i *Billedets retorik*. I stedet udsættes de begge for en voldsom reduktionisme.

Mit ærinde på dette sted er ikke udelukkende at kritisere Ingemann, for han er ikke den eneste, der har begået disse fejl. Min pointe er snarere, at det er farligt at ville lave billedteori på et rent massekommunikationsgrundlag, at det er farligt, som i behandlingen af Barthes, at skille semiotik og subjektivitet, at "instrumentalisere" semiotikken og afsemiotisere subjektiviteten, hvilket Roland Barthes aldrig gjorde. Blandt andet heri bestod hans storhed.

Som man vil kunne se, drejer min kritik af BILLEDTEORI sig hovedsageligt om den fundamentale bestemmelse af, hvad et billede overhovedet er for noget, mens størstedelen af Ingemanns bog handler om noget andet: om massekommunikationsbilleder specifikt, i forskellige former og i forskellige sammenhænge. Og i den forbindelse viser der sig endnu en fordel ved den løse, næsten "montageagtige", sammenkitning af bogens enkelte afsnit: den efter min mening katastrofale bestemmelse af billedets fundamentale semiotiske principper får ikke ødelæggende følger for fremstillingen af alle billedernes andre aspekter. Tværtimod kan man håbe på, at selve bogens kompositionsprincip vil kunne formidle det, der er selve montagens "essens": at provokere til dialog, nytænkning og kreativitet mellem de vidensområder, der monteres og i sprækkerne mellem dem.

LO's Medieanalyse

12 rapporter, nr. 1-9, samt 3 u.nr.

Udgivet af LO i samarbejde med Det kooperative Fællesforbund, Kbhvn. 1989.

1. Peter Carstensen: *Formidlers behov for edb-baserede værktøjer*. 56 s. kr. 95,-
 2. Jørn Thulstrup: *A-pressen i 90'ernes medie billede*. 11 s., kr. 20,-
 3. Hanne Bertelsen, Jens Marcussen og Tage Bild: *Mediepolitiske problemer. - En beslutningsanalyse på grundlag af interviews med ledende beslutningstagere i LO's medie-system*. 32 s., kr. 85,-
 4. Per Blenker: *Pjecer og kampagner i fagbevægelsens informationsarbejde*. 40 s., kr. 85,-
 5. Lotte Køhler Lindegaard og Isak Tobias Winkel Holm: *Nærradio - et medie med muligheder*. 32 s., kr. 85,-
 6. Claus Ladegaard og Henrik Strunge: *Flere dage med lokal-TV - en indholdsanalyse af fagbevægelsens lokal-TV stationer*. 48 s., kr. 85,-
 7. Preben Sepstrup: *Fagbevægelsens informationsarbejde*. 48 s., kr. 85,-
 8. Jørgen Bang: *Fagbladene*. 54 s., kr. 95,-
- Til denne rapport hører et bilag om de lokale fagblade, udarbejdet af Gitte Bang Stald.
9. Jørgen Poulsen: *90'ernes medier*. 40 s., kr. 95,-
 - Flemming Arentoft: *Film og video*. 59 s., kr. 40,- (Fotokopi)
 - Poul Damgaard: *Mediernes fælles ressourceudnyttelse*. 20 s., kr. 10,- (Fotokopi)

Jørgen Goul Andersen: *Arbejderbevægelsens medier - udbredelse og gennemslagskraft*. 78 s., kr. 40,- (Fotokopi)

Anmeldt af: Per Jauert, lektor ved Institut for informations- og medievidenskab, Aarhus Universitet

LO i Danmark anvender årligt op mod 750 mio. kr. på medie- og informationsarbejde og har i de seneste år rettet et mere selvkritisk blik på denne omfattende del af sin virksomhed. Onde tunger kunne hævde, at det sandelig også var på tide, specielt efter at den daværende formand Knud Christensen i midten af 80'erne af formiddagspressen blev udstyret med øgenavnet Bingo-Knud, fordi fagbevægelsens københavnske lokal-TV station havde overtrådt reklamereglerne. Den episode var naturligvis kun et symptom på langt mere omfattende problemer inden for arbejderbevægelsen med at få formuleret en sammenhængende mediepolitik. Det hovedkulds engagement i nærradio- og lokal-TV på markedets kommercielle præmisser fremkaldte en bunke konflikter mellem markedsbevidste græsrodder og kulturpolitisk standhaftige tillidsfolk og politikere. Hvor de første stormede frem og mente, at det var vigtigt, at arbejderbevægelsen bare var med helt fremme, forsøgte de sidste at holde dem i trøjen og stille spørgsmålet: jamen, hvorfor skal vi med? Er det stationerne eller synspunkterne, der er de væsentlige? I samme periode løb fagbevægelsens landsdækkende dagblad ind i alvorlige interne konflikter, samtidig med at underskuddet voksede og oplagstallet faldt yderligere.

Dette blev starten på en omfattende reorganisering af indsatsen på de elektroniske mediers område og på en større koordinering af den samlede medie- og informationsvirksomhed inden for LO i det hele taget, en proces som ikke endnu er helt fuldført. På den seneste kongres skete der to ting af væsentlig betydning for området. For det første blev det besluttet ekstraordinært for en tre års periode